

BIZÁNC – AZ ISZLÁM – A KORAI ROMÁN ÉS A ROMÁN STÍLUS

Magyar Könyvklub, 2000

BIZÁNC

„A ravennai mozaikok... egy könyvbenn nézték a képeket, és a képek arany háttere úgy csillogott feljük, mint ismeretlen forrású fény a bányafolyosó mélyén.” Így kap ízelítőt az olvasó a bizánci művészetből Szerb Antaltól,¹ e kötet számos képén pedig maga is láthatja a valóban csodás szépségű ravennai mozaikokat.

A Magyar Könyvklub 16 kötetes, nagyon szép kiállítású sorozatának harmadik része a művészet világának két meghatározó jelentőségű területét mutatja be. Mindkettő különlegesen szép és sajátos alkotásokkal gazdagította az egyetemes kultúrát, és innen nézve izgalmasan egzotikus. Bár ahogy itt olvassuk a bizánci művészet bemutatását, a hatalomgyakorlás abban megjelenő koncepciói és technikai nagyon is ismerősek, és önként tolnak fel a modern korbéli párhuzamok. Nem Bizánc találta fel a személyi kultuszt, viszont – amint azt ez a mű számos példán megmutatja – minden addigitt messze felülmúló tökélyre fejlesztette terjesztésének vizuális eszköztárát. S ha a megjelenítés technikája változott is, a későbbi korok császárai, diktátorai, a hatalom csúcán levő egyéb főemberei, illetve az őket szolgáló művészek és PR technikusok² nagyon sokat felhasználtak annak koncepciójából.

A művészet egyik alapvető rendeltetése volt, hogy kommunikációs eszközként szolgáljon: közvetítse a hit tanait. (Ezt is utóbbi hogy eltanulták!) Amint a Sinai Szent Gegelytől hozott idézet mondja, „...az írástudatlanok a festményeket tanulmányozva megismerhették azokat az emberi cselekedeteket, amelyek valóban Istent szolgálták.” Így nem is meglepő, hogy mecénásai a baszileiosz és az egyház voltak.

A mű bemutatja, hogy a figuratív művészet terén a bizánci esztétika fejlődése két korábbi, kezdetben ellentétesnek látszó hagyomány, a klasszikus görög-

római, valamint a keleti egybeolvadásából indul ki. Az elsőtől Bizánc a harmónia, az arányosság és az idealizált valóság szeretetét veszi át, a másodiktól az absztrakt kifejező erejét, a csillogást és a kifinomultságot. Az ezek egyesítéséből kialakult művészet a gazdagságot, a pompát, a csillogást a misztikum kifejezésére, az isteni szépség érzetetésére – no meg a császárok felmagasztalására – igyekezett felhasználni.

Felvázolja, hogy a bizánci művészet három fő környezetben bontakozott ki, magán viselve azok meghatározó jegyeit. A konstantinápolyi (bizánci) udvar birodalmi művészete a császárokat szolgálta – örök, bár nem feltétlenül követendő példaként az utókorok. A kolostorok művészete, amelyet a szigorú, dísztelen és szenvedélyes jelzőkkel jellemez, elsősorban Kappadókiában, Egyiptomban és Szíriában fejlődött ki. Az itáliai, italo-bizantin irányzatot érzelmesebbnek és gyengédebb formákkal dolgozóként jellemzi. Ezek az irányzatok – a mű szavával rétegek – évszázadokon át éltek és egyértelmű hatást gyakoroltak az egész keresztény világ művészetére.

Képrombolás – ez sem csak abból a korból olyan ismerős. A mű a korai bizánci korszak számos kiemelkedő műalkotását már csak hajdani utalásokra, leírásokra támaszkodva ismertetheti, mivel azok áldozatául estek a messze nem csak vallási kérdést jelentő képrombolásnak.

Átfogó képet kapunk arról is, hogy a művészetben a 'bizánci' jelzővel jelzett fogalom sajátosan heterogén tartalmat fed mind földrajzi és kronológiai értelemben, mind pedig a művészet vonások tekintetében. Közébe számba megy, mennyire meghatározó a bizánci hatás Oroszország művészetében. A gyökerek és az összefonódások sokrétűségének pedig gyönyörű példaként látjuk az ún. szicíliai-normann művészet bizánci stílusú alkotásait.

AZ ISZLÁM

Amilyen meghatározó hatása volt a keleti kereszténységnek a bizánci művészet kialakulására, éppen úgy fonódik össze az iszlám megjelenése, az iszlám állam létrejötte és terjeszkedése a művészetnek megfogalmazódásával. Vallás, állam, művészet és kultúra egyetlen elválaszthatatlan egészet alkotnak, amelyben a két utóbbi értelemszerűen az előzőek függvénye. Azonban az arab művészet elsősorban nonfiguratív jellege nem annyira a szent könyv, a Korán parancsolatából következik, mint inkább

a lélek egyfajta, keleti értelemezéséből. Ez utóbbi jelentősen hozzájárult a bizánci képrombolás ideológiai gyökereihez is.

A mű korszakokként, ill. művészeti áganként példákkal végigvezet az iszlám művészet legszebb és/vagy legjellemzőbb alkotásain. Belőle megismerhetjük az iszlám városok felépítésének elveit, és bennük a mecsetek, a paloták, kertek kialakítását is.

A kiindulópontról természetesen Mohamed próféta megjelenése. Az eszmerendyszer és a művészet ezután a vallási és a világi hódításokkal terjed, nem csekély mértékben éppen Bizánc rovására. Amint itt olvashatjuk, 622-ben Mohamed és tanítványai egy szerény épületecskét emeltek Medinában imaház céljára. Azóta az iszlám művészet hatalmas fejlődésen ment keresztül. Különösen figyelemreméltó, hogy a terjeszkedéssel nemcsak magába szívta a meghódított népek és területek hagyományait, de sokban azonosult is azokkal. Ma is világhírű építészeti alkotásokat hozott létre, mint pl. a jeruzsálemi Omar mecset és az al-Aksza, a damaszkuszi Nagymecset, a kairói al-Azhar mecset, az indiai Tádzs-Mahal síremlék, a különlegesen szép granadai Alhambra, vagy éppen a cordobai dzsámimecset.

A középkori iszlám időben és térben Bizánccal fonódik egybe. A nagy Justinianus halála után bekövetkező válságkorban jelenik meg és terjed el, Konstantinápoly törökök általi, 1453-as elfoglalása pedig jelzi a bizánci állam végét és az Oszmán Birodalom és az újkor iszlám kezdetét.

Az iszlám művészet kivételesen gazdag műfajt alkotott a kézirat illuminálásában. Miniaturái mindörökké a művészet nehezen felülmúlható csúcseit jelentik.

A mű elsősorban azoknak az olvasóknak szolgál öröme, akik a szóban forgó stílusra jellemző alkotásokat kívánják minél jobban megismerni. Főként ezek igen alapos és részletes leírására összpontosít. A rangos szerzőgárdát látva ez nyilvánvalóan nem tekinthető fogyatékoságnak, hanem tudatos választásnak.

A KORAI ROMÁN ÉS A ROMÁN STÍLUS

Kinek ne lenne száz oka 'szívből igazán' gyűlölni Európa szellemiségének számos megnyilatkozását... És kit ne tenne büszkévé és lelkiekben gazdaggá, ha ismeri Európa kulturális örökségét... Ez a mű nagyon sokat ad ahhoz, hogy megismerhessük az egyetemes európai

¹ Utas és holdvilág.

² Igaz, ezeket nem nevezték így akkoriban.

kultúra igen fontos részét, a korai román és a román stílusú művészetet.

Európaiság. Ma divatszó, a politikai marketing egyik fontos kulcsszava. Vágyalmok egyszavas kifejezése, de hívó szó is a figyelem elterelésére.

Európaiság. Ahogyan itt olvashatjuk, 754-ben Sevillai Izidor egyik követője megírta a Mozarab krónikát a 732-es poitiers-i ütközetről, amelyben Martell Károly legyőzte az arabokat. Seregében a legkülönbözőbb területekről jött katonák szolgáltak és őket nevezte a krónikás közös szóval európaiaknak. Ekkor használták először az európai kifejezést e kontinentális közösség megnevezésére, ekkor született Európa eszméje. Ezt az eszmét azután a Karoling dinasztia igyekezett politikai és kulturális jelentéssel felruházni.

Európaiság. A mű a kezdetekről elmondja: Nagy Károly arra törekedett, hogy feltámassza a Római Birodalmat Nyugat-Európában. Fővárosát szellemi-kulturális központtá fejlesztette, ahonnan nemsokára az egész földrészre kiterjedt a kulturális hasonlóságok összefüggérendszerre és az az egyöntetű intézményi háttér, amelynek alapján kialakulhattak az általános európai ismérvek. A császár a korszak legnagyobb becsben álló tudósaival vette körül magát, hogy újrászervezze az oktatást és a műveltség elterjesztését a birodalomban. Udvartartásában angolszász, ír, teuton, longobárd és vizigót írástudók is voltak. Törekvései, újításai meghatározták a

Karoling művészet jellegét, amely magába olvasztotta az antik kultúra utolsó felvillanásait is. Mindez olyan örökséget hozott létre, amely alapjául szolgált a román művészet kialakulásának.

Akárcsak a bizánciak, a falfestészetet itt is úgy kezelték, hogy az a leghatásosabb eszköz, amellyel az egyház eljuttathatja tanításait az olvasni nem tudókhöz. A művészetnek emellett feladatául szabták, hogy díszítse Isten templomát. Olvashatjuk itt: Kopasz Károly udvari filozófusa erről azt írta, hogy az istenség láthatatlan jelenléte a szépség által nyilvánul meg a világban.

Szédületes alkotó teljesítményekre voltak képesek. A császár Aachen városában kívánta kialakítani birodalma fővárosát. Hatalmas palotaegyüttesét mindössze öt év alatt felépítették. Erről, a benne megtestesülő művészi alkotásokról részletes leírásokat kapunk.

Mindezekben a gyökereken megszületett az első egységes európai stílus, a román. Amint itt olvashatjuk, először történt meg, hogy egy európai művészeti irányzat ilyen széles körben tért hódított és közben mégis egységes tudott maradni. Ennek okát egyrészt a szerzetesrendek hatásában kell keresnünk, amelyek mindenhol magukkal vitték művészeti-filozófiájukat, másrészt a művészek szabad helyváltoztatásában, akik korlátozás nélkül vándoroltak. A román művészet mégsem merev. A mintákhoz való ragaszkodás nem zárja ki a meglepő és lenyűgöző ötletességet. Ám még

mindig „bolondok vagyunk mindahányan”,³ vagy inkább barbárok: Olvashatjuk: a Iorschi Codex Aureus kódex két fedőlapját, amelyek a Karoling elefántcsont-művéség mester munkái, két különböző múzeum őrzi. Eképp őrizzük, csonkítjuk múltunk emlékeit.

A mű minden részében szép, érdekes, tanulságos. Nagyon sok olyan ismeretet kínál, amelyet nem nélkülözhet egyetlen európai ember sem, aki valamit is ad szelleme eleganciájára.

Egy különleges csemegét hadd emeljünk ki mégis: a katalán-romanesque festészetet, amelyről itt néhány szép képet láthatunk.

A témakörben kevésbé jártas olvasók e kötetekben megjelenő számos kifejezésnél, fogalomnál hiányolni fogják azok magyarázatát. Néhány lábjegyzet vagy egy kis szöszedet ezt könnyen megoldhatta volna. Emellett a megfogalmazások kimunkálása olykor kissé mintha elmaradna az ábrázolások szépségétől és gondosságától.

Mindez azonban nem változtat azon, hogy ezt a gazdagon illusztrált, nagyon szép kiállítású könyvet érdemes is, élvezet is tanulmányozni.

Osman Péter

³ Faludy György–Villon: haláltánc ballada.

ŐSZI SZAKKÖNYV ÚJDONSÁGOK

Panem Könyvkiadó

Hangström, Robert G.: Warren Buffett portfólió
A fókuszált befektetési stratégia kézikönyve

Budapest, John Wiley & Sons, 2000. 250 p.

kötött: 3900,- Ft

Szakértői vélemények szerint a könyv a 90-es évek egyik legjobb pénzügyi befektetésekkel foglalkozó munkája, amelyben a szerző a világ egyik legismertebb és legsikeresebb befektetője által a gyakorlatban már kipróbált és kiváló eredményekkel kecsegtető befektetési stratégiával ismerteti meg az olvasót. A fókuszált befektetési stratégiának nevezett eljárás azon az elven alapul, hogy a részvénytulajdonosok befektetések utáni jövedelme végső soron a kiválasztott néhány fókusz vállalat működési és pénzügyi eredményességétől függ. A portfólió összeállításakor tehát célszerű az ilyen cégekre koncentrálni, és papírjaikat – a rövid távú piaci árjelzésektől függetlenül – viszonylag hosszú ideig megtartani. A szerző Warren Buffett tapasztalatait és más kiváló elméleti szakemberek véleményét összegezve, komoly intellektuális háttér birtokában vezeti be olvasóit az eljárási technikákba, és mutatja be, hogyan rendezhetők a meglevő részvények akár kiugró jövedelmet biztosító portfólióba. Az eljárás nemcsak profi befektetők, tanácsadók és elemzők, hanem olyan magánszemélyek számára is érdekes lehet, akik elég bátrak ahhoz, hogy saját maguk döntsenek befektetéseikről.

Geomédia Kiadó

Randall, Geoffrey:

Márkázás a gyakorlatban

Budapest, 2000. 347 p.

fűzött: 3800,- Ft

A globális piac kialakulásával egyre nagyobb jelentőségre tesznek szert a megfelelő stratégiával kialakított márkanévek. Egyes piaci szektorokban – például a szolgáltatások területén – pedig csak most kezdik felismerni a márkanévek hasznát és értékét. A szerző definiálja a márkanév fogalmát, ismerteti az ezzel összefüggő fontos szakkifejezéseket, és elemzi az utóbbi évtizedekben kialakult világmárkák stratégiáját. Bemutatja, hogyan lehet márkanévet kialakítani a szolgáltatóiparban és a business to business piacokon, de kitér arra is, hogy az internet milyen hatást gyakorol a már meglevő és az új márkákra.

A könyv nélkülözhetetlen eszköze mindazon marketing szakembereknek, cégtulajdonosoknak vagy kereskedőknek, akik érdekeltek az időtálló márkanévek létrehozásában és fenntartásában.